

Миодраї ПАВЛОВИЋ

ПРАВОСЛАВНА ДУХОВНОСТ

Православна духовност је идеал који измиче, уклања се с пута тражиоца. Наслућујемо тај високи идеал у визији речи, у речитости слике. У примерима храмовне архитектуре, у узорима испосничког понашања. Али и када је остварен, он постаје невидљив, као молитвени подвиг испосника у светогорским пећинама-каруљама. Форма дивних прквених здања на домаку остварене духовности враћа се на облак, беседа се дичи неизрецивошћу. Али то измицање духовности је мислим степенасто као лествица светог Јована Лествичника. Оно нас води корак по корак у висину која се чини да је лебдење, јер у благослову који прати или омогућава наш успон ништа не може да буде ни изнуђено, нити заувек зајемчено. Окружују нас искушења сумње, привиђења прерано оствареног преображаја. Па ипак баш та лествица по којој се примичемо оном што узмиче и на којој благослов с висине не потире сасвим искушења понорних дубина, главно је уздање да ће се стићи у земљу духовних обећања.

У православљу је видна основна оријентисаност ка високој духовности и највише израженој узвишености култа. Утолико је тежи задатак уметника који ствара у православној сфери: не може се увек бити на серафимским висинама религиозно-уметничког надахнућа: уметник је као и сваки човек изложен недоумицама, падовима расположења, визијама нејасног порекла које га искушавају. Но те су осцилације код уметника по природи посла којим се бави видљивије, уочљивије по код људи чија делатност је можда пресудна за људске послове, али мање дефинисана у пластичним, вербалним или музикалним облицима. Уметник ствара своје дело на трусном подручју своје сопствене личности. Треба разумети готово сталан земљотрес који је основа са које уметник ствара. Традиционални облици сакралне уметности свакако олакшавају да се смири бура његове душе и тела, како рече Јефимија, и не само она. Зато је у дубини православног учења познавање и поштовање преузетих, наслеђених учења и мисли и модела осећања и поступања. Православна уметност, нарочито ликовна и музичка, има своје узор и правила који одређују њену хијератичну природу. Али и ти узор су били постепено стварани, они су расли по законима духа, усавршавали се и тако учвршћивали. И како је дух безграничан, тако су и могућности духовне

уметности – неограничене, ако не и безграничне. Зато и традиционалне форме сакралне уметности морају бити увек откриване од почетка, од своје основе са јасним усмерењем. А усмерење је достизање оне висине духовности која преображава и саму телесност уметничког дела и уметника који то дело твори.

Манастир Жича,
20. августа 1994. год.

Беседа Миодраја Павловића
на свечаности
уручивања Жичке хрисовуље